

Тарылгага чедир кылдынмаан чүүлдерни дүрген доозар

БҮГҮ ЧУРТТАРЫНЫ ПРОЛЕТАРИЙЛЕРИ, НАТТЫЖЫҢАР!

1925 чылда үлдүлөттүгө

ШЫН

СОВЕТ ЭВИЛЕЛИНИН КОММУНИСТИК ПАРТИЯСЫНЫН ТЫВА ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ КОМИТЕТЕРИНИН, АЖЫЛЧЫ ЧОННАР ДЕПУТАТТАРЫНЫН ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ СОВЕТТЕРИНИН ОРГАНЫ

1960 ч.

АПРЕЛЬ

7

ЧЕТВЕРГ

№ 81 (4565).

Өртөз 20 көп.

СЭКП Тыва обкомунда

Хову ажылдарына тракторлар болгаш көдээ ажыл-агый машиналарының белеткелиниң чоруп турарының база колхозтарда, совхозтарда техника кадагалалының байдалының дугайында

СЭКП обкомунун бюросу хову ажылдарына тракторлар болгаш көдээ ажыл-агый машиналарының белеткелиниң чоруп турарының база совхозтарда, колхозтарда техника кадагалалының байдалының дугайында айтырып чугалаажып көргөн. Бо чылдың март 20-де байыл-биле адырага ам-даа 60 трактор, 232 андасын, 312 саялка, 130 культиватор септеттимиз, а комбайннар септеткенниң планы дөңгүлө 3,7 хуу күсеттингенин СЭКП обкомунун бюросу демдегезин.

Септелге талазы-биле байдал Бин-Хем районунуң колхозтарында онза багай чоруп турар: 13 трактор, 74 саялка, 22 культиватор болгаш картофа өлдүртүп машиналар, кукуруза саякалары болгаш комбайннар шүптүзү септеттимиз, а ол районун «Искра» колхозунда өдөөзө ажыл-агыйның чыгыс-даа талазын ол үеге чедир септеви.

Хей-хей колхозтарда тракторларын тарыштыр дериттимиз мастер-скяларда септеп турар болгаш септеткенге моторларын күжү, кыпар чүгү чарыдалан хышп «көрү» биле шенеп, шыгаш көрбейн турар, а СТС-терин бүдүрүп күжүлери, станоктары болгаш дериг-херексел уругулу ачыл чок тургузаар, оон үрүндүнд колхозтарга хамдарып турар 666 тракторлардан СТС-теринч мастер-скяларына чүгө 296 тракторларын азы оларын 44 хуу-дун септеди.

Шагаан-Арыг, Кызыл-Мажалык, Бин-Хем СТС-тер, «УТКА 25 чылы» өсөөк болгаш хей-хей колхозтарда септелгенин хождуп калган бригада аргазы-биле чорудуп турарында техника септелгенин өртөз аартадып, оон шынарын кудуладып турар.

Хей-хей ажыл-агыйлар бедирлер септеткенге болгаш кезектерин катты чаздырының орунуга чаалары биле солуп турар. Ол чорук септелгенин өртөз аартадырынга, ахша-херекселерин адыр чарыдаларына болгаш артык кезектерин төтөкчөдөрүнчө чедирип турар.

Шагаан-Арыг СТС (директору эш Бадхыди) машина-чепсек кадагалар черин хирезинде-ле техниканы амык черде тургузуп турар. Кызыл-Мажалык СТС-те (директору эш Абрамов) чаа пресс-подборщик хейин үндүрүп каапкан дугуйларын тургуп турар, силос комбайнларының транспортерлерин болгаш бистерин ужулаан, көдээ ажыл-агый машиналарын хар дугай берилген, дадарым чыккылар.

Бин-Хем районун «Искра» колхозунда (директору эш Девнев) 10 комбайнның эртен чылдагы хир дооруан аштап арылаваан, шиналарын дүжүрбөн, комбайнлардан шикшишти, бистерин, транспортерлерин, багаларын болгаш илбирбелерин ужулаан, кождула болгаш асылмын азылдарынын хир доурактан арылаваан, скреперден суг системанын резин хоолайларын ужулаан, резин хоолайларын дүжүрбөн, хымыштарын өдөк болгаш хирден арылаваан. Эт-херексел оччалалынын үезинде ништи өртөк-үези 22 муң рубль түнүгү көдээ ажыл-агый машиналары болгаш чепсектери чок болган.

Барыын-Хемчик районун «Большевик» колхозунда ЖБ-4 деп жаткаларын дугуйларын ужулап тургузуп каанындан резиналарын үзүлгөн. Чаа-Хөл районун «Бурунгаар» колхозунун (директору эш Дайгыранза) дүрт комбайнларының бункерлерин дүжүт ажап алымшкы.

нындан бээр тарааларын долдур ургап тургузуп каан болгаш ажап алымшкын үезиниң бок-хирин аштаваат.

«Барлык» совхозта (директору эш Түгер) тракторларын хей кезелиниң кезектерин тойбагалп каапкан болгаш суг системанын ап каппаан. Дүрт тараа саякаларының, көжүрүп ап чоруп саялда установазынын, «С-6» деп 3 комбайнның кезектерин тойбагалп каан, а «С-6» деп 2 комбайн, «С-4» деп 2 комбайн, «Победа» деп автомашина болгаш «М-72» деп мотоцикл баласында санаттынып турар, ийчаарга олар совхозта чок болуп турар.

Өске-даа хей-хей колхозтарда көдээ ажыл-агый машиналары болгаш кождула чепсектери бедүктөрүнүн база маркаларынын айы-биле тургустунаан, ажап кадагаларына онза байдалар негеттинер харыс-саягалы кезектер болгаш бедирлер машиналардан ап кагдынмаан, саяда тарже дужааттынмаан, аар чүк салган рамалар салыр черинде тургустунаан. Техниканы кадагалала тургузаарда кезектерин четчеленип, техниктиг байдалының болгаш эт-херекселдин барынын актызын тургустунайн турар. Оон түнелдинде көдээ ажыл-агый техниканы тойбагалттырып, хуусаа четпейн сандан үзүп турар.

Техниканын септелгенинде болгаш кадагаланында ийди чепсектерин чедиргенин болгаш көдээ ажыл-агыйның область эргелин, СЭКП райкомнары, райүүскемнар техниканы кадагаларына болгаш белеткелеринг ажыл-агыйларын чамдык удуруткучуларын харыскага чок чорубиле өткөпкө, ажыл-херекке көрүм чүрүмү тургузарына чогуур негелдени тургустунай турарында, техниканы амык болгаш кадагалат турарынын күрүнө контролон боттан дырар хуузелгенин СТС-теринч инспекторларынын боттарынын хуузелгелерин күүсетпейн турарында болуп деп СЭКП обкомунун бюросу демдегезин.

СЭКП обкомунун бюросунун дон-таатканы болза:

1. СЭКП райкомнарынга, райүүскемнарга, көдээ ажыл-агыйның область эргелинч хуузелдери болза:

а) чаксы хову ажылдарына колхозтарыны болгаш совхозтарыны тракторларынын, көдээ ажыл-агый машиналарынын септелгенин бо чылдын апрель 10-дан орай өвөс хуусаа доозар талазы-биле тодарагай хемчегдерин алыр, а ол ышкаш азы томашиналарынын, комбайнларыны база ажап алымшкының өске-даа машиналарынын септелгенин тем пилерин күштедиреринче онза ки чөпөгейн салыр;

б) колхозтарыны болгаш совхозтарыны тракторларынын, комбайнларынын болгаш өске-даа машиналарынын капитал база нарын септелгенин чүгө СТС-терге, чогуур станоктар болгаш дериг-биле хандыр тынган мастер-скяларын колхозтарга болгаш совхозтарга чорудары хандырар;

в) инженер-техниктиг амылдакчыларын талазындан машиналар септелгенинч шынары дөш эш шынгым контрольдү хандырар. Чаксы тарылгага киржири бүгү машиналар ыжк шенеттинген, четчелеттинген, шулуудаттыр амылдакчылар болгаш саякалар чок, бедик бүдүрүкчүлүгү ажылдарына белеткелтиген турарын чедип алыр;

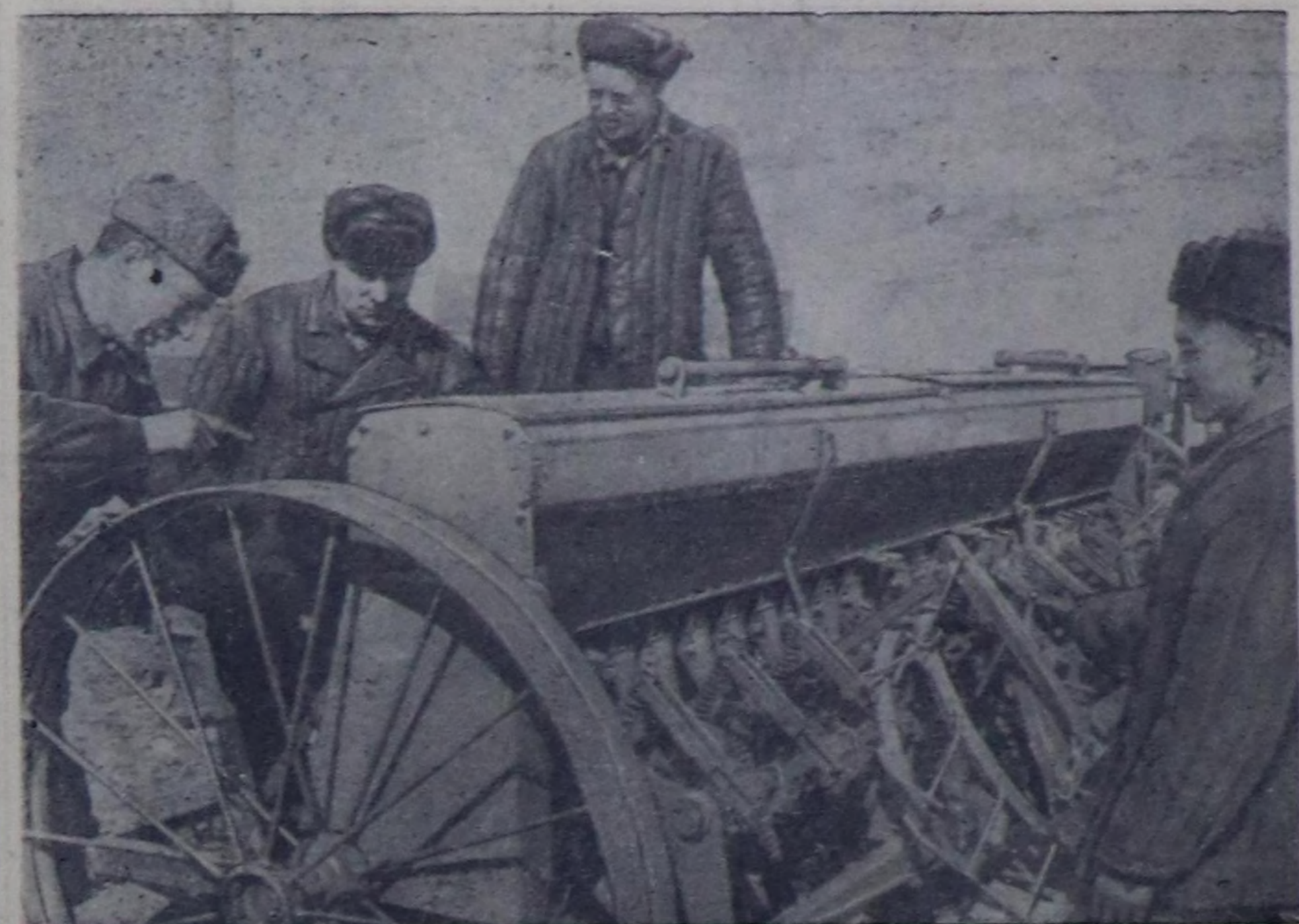
г) машина-трактор парнын амылдакчыларынга белен байдалга үргүлчү

турар, а ол ышкаш септелге мастер-скяларынын база хандырлыга организацияларынын ажылына бир ай дөң чүкүзүшкенин тургузар төлөдө тракторларынч автомобильдеринч болгаш өске-даа машиналарынч чыл дүргүзүнд септелгенин организациястаар:

а) чаксы тарылгага тракторларынч болгаш өске-даа машиналарынч дүң-хүндө ажылдарын хандырар төлөдө, хову ажылдары эгелеринге чедир бүгү колхозтарын болгаш совхозтарыны механизатор кадрлар-биле хандырар, СТС-терге болгаш совхозтарга оларынч билгин бедирлер талазы-биле ажылды экижидер, организацияларда база албан черлеринде ажылдан турар трактористерин ажылга хаара турар. Хову ажылдарынын үезинде техниканын аймык чок чорунуң талазы-биле механизаторлар-биле база өске-даа амылдакчылар-биле семинарларын эрттирер.

2. Бол хуузелгелерин күүседир-биле холбашпаан өске ажылдардан тусай эртемнигерин хостаан, оларын иштинден күрүнө техниканынын хайгааралынын талазы-биле СТС-теринч инспекторларынын штадын четчелерин, тракторларын, комбайнларынын, көдээ ажыл-агый машиналарынын кадагалалы болгаш амылдакчы дөш контроль чорудар штагдан дашкаар инспекторларын томуйлаарын, чер-черге контроль болгаш дуза көргүзүрүгө оларынч ажылын үндөенин-биле экижидеринч көдээ ажыл-агыйның область эргелинч СЭКП обкомунун бюросу хуузелгенин.

3. Септелгени доозарында СТС-терин, совхозтарыны болгаш колхозтарыны эргежок чутуга артык кезектер-биле хандырар база чаксы тарылга үезинде эргежок чутуга кургавырларын тургузар талазы-биле хемчегдерин доп-дораан алмын автаторыбыт эргелинч (эш Баркалова) сельхозснабка (эш Солдатова) дааскан.

Улуг-Хем районда «Х Улуг хурал» колхозта чаксы тарылгага белетке доозулган. Чурукта: септекилер Ф. Кондрашкин биле М. Черлик-оол олар эң сөөлү септээни «СВП-14» деп саялка.

Шалыпчы айны ала-чаягаарлаашкын-биле эрттирген

Кукуруза, картофа болгаш ногаа культураларынын тарылга шөлдөрүнчө өдөк болгаш ириидлер сөөртүрүпчү шалыпчы айны ВЛКСМ обкому март 5-тен апрель 5-ле чедир чараан турган. Областың комсомол организациязынын ол инициативазын Таңдым районуң канчаар деткээни, шалыпчы айның түнелди чогуу каанды болганын деп чүвени демдегезири артык өвөс.

Ол инициативаны районунч комсомолчулары болгаш аныктарын, партия, совет, ажыл-агый органын ийи-биле хуузел алган турган. Ийиди-даа болза, бо ажылдык херек кырынга организацияшкынч чөлчөк кууу дөңдөлдү эртек. ВЛКСМ райкомунун секретарылары эштер Петенев, Сундуй чөмшүчидигени ховуларже сөөртүр талазы-биле шалыпчы айны дугайында комсомол эге организацияларынга би-

жимел айтышкынар чорудуп кааш, оод-биле кызыгаарлаттыган.

«Элегес», «Межегей», «Кызыл партияны» совхозтарда комсомолчулар, аныктар ол ажыл-агыйларынч дайымын-даа муң-мун тонна өдөкти төп, чүгөрө ажылдан болуп турар. Ийиди-даа болза, оон өске черлерде байдал чөгөгөңг болган. «Совет Россия» колхозунч комсомол организациязы (секретары А. Настухов) шөлчө 1600 тонна өдөкти сөөртүр деп сорулга салып алган хирезинде, чүгө 15 тоннамын, Сталин аттыг колхозунч комсомол организациязы (секретары С. Беган) кончуг өвөзө 60-на тонна өдөкти сөөрткөн, а сөөртүп адыр дөң хуузелгени 2050 тонна.

«Революцияның чалбыжы» колхозунч комсомолчулары, аныктары (комсомол организациязынын секретары Л. Ивлева) 2150 тонна өдөк

сөөртүр деп хуузелге алган хирезинде, чүгө 230 тонна өдөкти төккен. «Тилдеге» совхозта Б. Ондар секретарылан комсомол организациязынга хамаарышкан комсомолчуларынын чөмшүчидиге сөөртүр өвөзө чүгө 90 тонна өдөк сөөрткөн.

Чамдык ажыл-агыйларынч удуруткучулар эштер Түргөн-оол, Гудков, Рулин болгаш Кара-оол олар тарылга шөлдөрүнчө чөмшүчидиге төгөрин чүгө комсомолчуларынч, аныктарынч херэе кылдыр көргөн. Оларга боттут дүзүлүшпаан болгаш бо ажылдын хажымынга турганнар. Чамдык партия эге организациялары комсомолчуларынч ховуларже чөмшүчидиге сөөртүр шалыпчы айны чөмшүчидигин эрттиреринче оларын кончуг кошкак удурткан, ийи организацикы ажылды чорутпаан болгаш боттут дуганы чедирбейн турган.

Районга 18 муң 300 тонна чөмшүчидигени тарылга шөлдөрүнчө сөөртүп төгөр деп салдынган сорулга ыракта күүсеттимиз, чүл дөшө, чүгө 5755 тонна өдөк сөөртүнгөн. Бир өвөс комсомолчуларынч бо чүгө хуузелге райо:нун партия, совет органы, ажыл-агыйлар боттут дүзүлүшпаан болгаш чөмшүчидигенин сөөртүргези кончуг чөмшүчидигенин чоруттугунан турар ийик.

М. СЕВЕН. Т. СЕВЕН.

Хуусаа бетинде күүсеткен

Шөлдөр чөмшүчидигенин шалыпчы айны Чөөн-Хемчик районунч чамдык колхозтары чөмшүчидиге эрттирген. «Коммунизмче орук» көдээ ажыл-агый артели тарылга шөлдөрүнчө 3500 тонна өдөкти төгөрин апрельдин 1-ге чедир бүгү күүсеткен деп алган. Бо талазы-биле «Кызыл таргачын» колхоз мурнакчы болуп, 2000 тонна өдөк-биле шөлдөрүнч чөмшүчиге азы планын хуусаа бетинде 111 хуу күүсеткен.

Чөмшүчидигени «Хорум-Даг», «Искра» колхозтарының баштаар черлери, партия, комсомол организациялары багай организациястан. Мычынга шөлдөргө өдөк төгөрүлгенин планы апрель 1-ле «Хорум-Даг» 33-ле, «Искра» 69-ла хуу күүсеттинген.

М. СЕВЕН.

СОВЕТ КИЖИЛЕРНИНГ УЛУГ ЧҮҮЛДҮГҮЗҮНҮҮШКҮНҮ

СЕТКИЛИМНИНГ ХАНЫЗЫНДАН КҮЗӨД ТҮР МЕН

Бистин чазавыстың баштыңчыны Францига чоразын чүгө совет чоңун өвөс, база делегейде бүгү кижилер төгөрүлгенин дайын чок, тайбың чагай амылдакчы дөш Совет чазактын эрес-шудургу, кайгамчык чагай ажыл-чорудулганын херекчилеп турар-дыр.

Бистин эрчим Никита Сергеевич эң бистин совет чоңунуң үзүлгө чөмшүчидиге бүгү чоңунуң чагай хөдөжө дөш ол хире амыр дым чок ажылдан турда, совет чоңу ову чүгө кайгарып, магадары-биле кызыгаарлаттымайа, харын тайбың чөмшүчидиге — бистин улуг Төрөөн чүртүвүс улам быжыгып, белеткеленин дөш шыдаар-ла баргача-биле ажылдап турар черленин кызымаккай ажылдап турарлар.

Мен база-ла бүгү күжүмү «аашкаан ажылдык берип турар мен. Маң башкылап турарым бирги класс ийги улудунда өөрдилге-

кижизидигенин ажылының талазы-биле шкөлоний дөре черин эзээн. А бо үшкү улудунда класым өөрдилге талазы-биле база эң дөңө черинде болган.

Дөрткү улудунуң түнелдинде чангыс-даа өөреничи класымга калган олурубазы дөш бүгү күжүмү бөөм мен.

Делегейге тайбың дөш, бүгү улустар аразынга найырадык кожа-хөлбө чурттаары дөш, бистин аас-кежиктиг, бай, чагай амылдакчы дөш буянын-чагай улуг үүлөзи бүдүлүр болурун, бистин совет чоңун аскымын кежинге хей-хей чылдарда каң-калык чагай чурттаарын, бүгү совет кижилер ышкаш Никита Сергеевич Силерге, сеткилимниң ханызындан үзөсп түр мен.

Н. ЧАНЧАНМАА,
Барыын-Хемчик, Эрги-Барлык шкөлонийнч башкызы.

Тайбың болгаш найырал дээш

Совет кижилер, делегейинч тайбыңга ынакшылдыг бүгү-ле кижилери-биле бир дөңөй, чурттар аразында тайбың болгаш найыралды быжыгларынч талазы-биле чоруп турар улуг ажылдарын ийи-биле делтик турар.

Никита Сергеевич Хрущев Американың Каттышкан Штаттарынга, Азия чурттарынга аян-чорук кылып, тайбынын болгаш улустар аразында найыралды быжыглар талазы-биле канчаар-да аажок улуг ажылды кылган болгай. Ам Францианың чоңу-биле, оон чазавың баштыңчы-биле барып ужуражып, тайбынын база бир аян-чорун кылгаш келди. Бо дөңгө Никита Сергеевич Хрущевтуң дадалагаашкын чок чаа аян-чорун болган болгаш чурттар

аразынга аймык чок чорукту хандырарына улуг базым болган.

Бо аян-чорукту бистин училчествистин башкылары, сургуулдары бүгү совет улус-биле бир дөңөй леккип, радиодан дыннап, солуннардан болгаш журналдардан номчуп, уулиште лекцияларын, беседаларын организациялап турар.

Европага болгаш делегейге тайбынын хандырар дөш бистин улуг күрүнелеринч моон сонгаар-да боттарынын салымшкынарын клирер дээринге идеяшпаан, Никита Сергеевич Хрущевтуң тайбың дөш онза ажыл-чорудулганын өөрүп четтирди.

Ш. СЕРЗЭДАР,
Кызылдың башкы училищениң 4-кү курузунуң сургуулу.

Культура эргеленинч типографиязынын дептерлээр цехинч амылдакчылары Никита Сергеевич Хрущевтуң Францига чоруп турганын улуг кичээлгей-биле сонугурун турлувув.

Совет чазавың баштыңчы Француз улустун чымыл-биле хуузел алганымга, Европага быжыг тайбыңчы оруу—Совет Эвилели болгаш Францианын улустарынч аразында найыралын экижидеринге Н. С. Хрущевтуң аян-чорун үре-түнөөдиги болганын өөрүп турар бис.

— Дайынны көөр хөңүм чок,

Чурукта: дептерлээр цехтин амылдакчылары Н. С. Хрущевтуң Францига чоразынын түнелдеринч дугайында чөпсөр аразында солундан номчуп турары.

ШӨЛ ЧӨМШҮЧИДИЛГЕЗИ

Чөөн-Хемчик районун «Коммунизмче орук» колхозунуң комсомолчулары болгаш аныктары тарылга шөлдү чөмшүчидеринч 2 эвөлөдүн организациястан. Олар Чавачан, Шүлүжүп оларынч удуруткучулар-биле кукуруза болгаш ногаа шөлчөгө 1200 тонна өдөкти төккөн. Шөл чөмшүчидигени ам-даа үргүлчүлөп турар.

Ч. СЕНДАМЫ.

ЗКИ БЕЛЕТКЕЛ

Сүт-Хөл районун Бирөө аттыг колхозу бо чылдын чаксы хову ажылынга багай өвөс белеткенген. Колхоз ийитини-биле 1466 гектар черге тарылга чорудар. Хереклеж чөгуур 1700 центнер тараа үрезинерин болгаш 500 центнер картофа үрезини бүрүн белеткелтиген. 12 тракторун, өске-даа кончуг машиналарынын септелгелери доозулган. Механизаторларын Монгуш Кызылоо, Монгуш Санчай, Монгуш Доржу олар техника септелгенинче аки кирешкенер.

Кукуруза тарып өстүрө эвөлө гектар сайын-на 350 центнерден өвөзө өвөс ногаан массаны алмын хуузелгенин, шөлдү 1350 тонна өдөк-биле, 5 тонна хуу-биле чөмшүчиген. Манаа комсомолчулар Монгуш Мактал, Монгуш Хезина, Сат Караоол олар эң идеялиг кирешкен.

Хар шыгачи ажылдар сорулга-биле коммунист Доржуун удурткан механизаторлары 235 гектар черин андаган. Чаксы хову ажылын кыска хуусаа доозар талазы-биле социалистик хуузелгени тараажылар боттарынга алган.

М. СЕРЕН-ДОЖУ.

ОГОРОД БРИГАДАЗЫНДА

Улуг-Хем районун Ленин аттыг колхозунун эш Эремага бригадир-лекчени огород бригадамы 60 чымы гектар картофа, ногаа культуралары тарып. Ача четчир үрезини белеткеп алган. 15 муң ирииди өдөк саважыштары белеткелери 18 муң 400 чедир кылган. Парниктер болгаш чымыктыг черлер бүрүнү-биле белеткелтиген. Шөлдү өдөк-биле чөмшүчиген.

Н. СЕДИП-БАЛЧЫР,
ДАРГАННАРЫНЧ АЖЫЛДАНЫ

Барыын-Хемчик районун «Большевик» колхозунун дарганынчы Бады-Делгер, Далбай-оол чаксы хову ажылдарын белеткелдеринге идеялиг кирешкен. Олар 92 илдерин септеди, 4 чаа вагончуктарын херекселдерин, экик тудаларын, шүчүктерин кылган болгаш көдээ ажыл-агый машиналарынын азы-бүрү кезектерин хейвү септеди.

О. ВЯТЕН-ООЛ.

Шык базарышкыны

Барыын-Хемчик районун «Совет Тыванын 5 чылы» колхозунуң механизаторлары техника септелгенин доослушаан, 6 трактор-биле Доора-Хову, Икен-Кудуруу, Ыгылан деп черлерде шык базарышкынын эгелзэн.

Механизаторлар баштайгы хүнерде 110 гектар черни шыгын базарышкыны илирээт.

М. ЧҮЛҮДҮМ.

В. И. ЛЕНИННИН ТӨРҮТТҮНГЕН ХҮНҮНДЕН БЭЭР 90 ЧЫЛ БОЛУРУНГА

В. И. Ленин дугмаа Мария Ильичична-биле кады 1919 чылдын май 25-те Бугу-интинин шериг өөредилгесинде. СЭТА-нын фотокришкаа.

ИЛЬЧИНИН ЧАГЫГЛАРЫ-БИЛЕ

(Тывага культура революциязынын дугайында)

Социалисттик культураның болгаш уран чүдүдү айтырылганын талламы-биле Владимир Ильич Ленинниң өлүм чок ажыдары бистини чүрүтүүсү культура революциянын боттандырынып теория-да, практика-да талламы-биле удурулга болган. В. И. Ленин социалисттик культураның улауучу принципин бүгү тала-биле дегеренгей ажыдап кылган. Ажыгач чоннар боттарынын мергежилдерин чүгө социалисттик революцияны тилээниниң соонда сайырадып шыдаар дээрин улау баштыгы бир-ле дугаар айткан. Капитализм чоннуң ол мергежилдерин боой туруп, башып келген. Капитализмни дүжүргөн чорук күш-ажыгач кижилериниң культураның өздүкчиге көстүп көрбөс дегенини ажыткан. «Шагда кижиниң бүгү угааны, оң бүгү генини чамдык кижилерге техниканың болгаш культураның хамык чагай чүдүдүрин өргүтүп, а эскелерден аң чугула чүдү болур—чырымышкыны болгаш хөгжүдүлени казып турган. Ам техниканың бүгү кайгамчык чүдүдүр, культураның бүгү-ле чаалаш алымышкыны бүгү улауучу өңчүзү болур...» (В. И. Ленин).

В. И. Ленин культураның хөгжүдүсүн коммунизм тургузушкуну дээш демисел-биле улаабас кылдыр харылаштырып чораан. Уран чүдү чоннуу болур, ол калак массаларнын арасында хамык-биле хол-барып кирген турар ужураар. Уран чүдү ол массаларга билигир болур болгаш ажыгач массаларнын мергежил, болганын база күзелдиң катыштырар, оларын чырыктык келер үе дээш демиселге көдүрүп ужураар деп, Клар Цеткин-биле белдезини Владимир Ильич чугаалаан.

Бүгү национал республикаларда болгаш областтарда экономиктиң көдүрүшкүгө үндөүсүн, бистиниң улус бөдүр улауучу культура революциязын боттандырган. Совет тургузтуун байдалында хаймышкының культура өздүкчиге чыңаган бистини Тыва областы ап болур. Тывага болгаш культура революциязынын дугайы чугаалаар дөн кижини бүрүзү тыва национал бижиктин төрүттүгенин, оң үндөүсүнүнүгенин бо-ла сактып турар. Ол көчүрүшкүн, чүгө дөргө тыва бижикти чогаалдырып совет эртемденер үелел четнес дузаны чедирген. 1960 чылдын июль 28-те тыва улус бөдүрүткүн төрөө бижиктинин 30 чыл өөн демдеген эртерер. Бо үчүн чылдын дүргүдүндө тыва бижик национал чогаалдын, паралаганын тыптарына болгаш хөгжүдүргө, орус классиктиң чогаалчыларынын чогаалдарын болгаш В. И. Ленинниң ажыдарын окулдурарына шийтерип черин эзеп келген. Тыва бижикти баштайтып номнары болза, В. И. Ленинниң чүрүтүп чүрүткөн үжүткө биле «Башкы Ленин» деп дептер болур (1931 чыл).

Тыва бижик чогаалынын соон дарый В. И. Ленинниң чогаалдары окулдуртууну үнүп эгелен. Ол чорук Тываның ажыгач чоннарын коммунисттик кижизилгесинге улау ужуру дузалыг болган. Владимир Ильичиниң «Чүгү кылыр!» «Аныктар экилдериниң соруглары», «Бир башың бурунгаар, ийи башың аткаар», «Күрүне болгаш революция», «Улау эгелешкин» деп ажыдары, коммунисттик кижизилгеге, шажын дугайында чыныгылар окулдуртуган. Тывага ном үндүрүлгенин сайырадып дараазында саннар бадыткап турар: бир эвес

1930—1944 чылдарда 244 чүдү атты, 889,5 паралаар ама хемчээлдиг, 717 муң экземпляр тиражыг ном паралаганын болза, 1945—1959 чылдарда 1050 чүдү аттыг, 6 муң паралаар ама, 3784 муң экземпляр ном үлген.

Совет эрге-чагырганың чылдарында чоннуң бижик билбес чоруу улау-каттыгын «Шын», «Тувинская правда», «Тываның аныктары» 1960 чылдан эгелеш «Шын» солуң неде-ляда 6 катап үнүп эгелеш, ол чорук чоннуң бижик-билинин бедерин, партияны паралаганың ат-алдынын улауучанын черчип турар. Чоннуң солун паралагаче со-нуургалынын улауучаны дараазында чижек чугаалап турар: 1954 чылда чурттакчы чонга 1775 муң рубльдиң номун саткан болза, 1959 чылда 3019 муң рубльдин номун саткан.

Тыва литературалык дүл өсүп, сайырап турар. А. А. Пальмбахтын удурулгазы-биле тыва дүдү болгаш оң диалектилерин шийчилээриниң талламы-биле улау башырап кылдыган. Орфографтиң, орус-тыва, тыва-орус болгаш терминологтиң словарьларын чогаалдып кылган, тыва бирги эртем грамматиказынын (морфология) бирги кезээ үндөүсүн чыңаган, тыва дүл синтаксисини шийчилеп болгаш терминериниң чүрүмчүдугазы чоруп турар.

Хей националдык совет литератураның адырбалас кезээ—тыва литература улау хөгжүдүсүн алган. Чечен чогаалдык партиянын дугайында В. И. Ленинниң айтымыш-кынарнын, СЭКП-ниң XXI съездиниң төгүтүгү шийтерилерин, И. С. Крүшевтиң «Литератураның болгаш уран чүдүдү чоннуң амдыралымы билбес сыйры харылаазы дээш» деп чугааларын удурулга бөдүрүгаш, Тываның чогаалчылары элөөн калып чыгарып бижөөнөр.

Тыва чечен чогаалда проза, шүлүк болгаш шиң жарылары хөгжүп турар. Оң чижээне бедик идеянын, уран-чечен мергежилдиң үлгөр-чижээ болур С. Токаның «Араттың өсүзү» деп тоожуун ап болур. Шүлүк жарынын хөгжүдүсүн С. Сарыг-оолдун, Б. Хвемейиниң, Ю. Кювзегештин, С. Сүрүн-оолдун, О. Сувакиттин болгаш эскелериниң чогаалдарындан көрүп болур.

Шин таламы-биле С. Токаның «Ботанган күзү», В. Көк-оолдун «Хайыран бот», О. Саган-оолдун «Оттушкун» деп шийлери бүгү ниятинин бадыткалы алган. О. Саган-оол биле С. Сарыг-оолдун сценарийин «Баулаар «Левфилы» тыва темага баштайгы уран-чечен кивону кылган. Тыва чогаалчыларынын чогаалдары «Улау-Хем» альманахта паралаганын турар болгаш Москваның база Тываның ном үндүрер черлеринге аңгы-аңгы чыныгылар кылдыр үнүлөөн. Чамдык четпестер болгаш бергеер тура-даа, тыва литератураны коммунисттик ниятлединиң тургузкучуларынын кижизилгесинге илдепкейиг күш деп санап болур.

Тывага улус өөредилгези дүргөн хөгжүп турар. 1959—1960 өөредилге чымында областың 162 школаларында 33 муң ажыг уруулар өөренип турар. Башкы кадрларын составы сан-даа, шынар-даа таламы-биле экижөөн. Ам улус өөредилгезиниң системасында 3 муң хире тускай эртемниң башкылар болгаш кижизилдикчилер ажыдап турар. Кызылдың башкы институту болгаш башкы үчүлгезин бедик билигит

чүс-чүс башкыларын белеткөөн. Областың школаларын дооскан анык оолдар, кыстар бөдүрүгелерде болгаш колхозтарда күзөдиг ажыдап турарар, оларнын чамдыктарын чүртүтүп дээш болгаш ортумак өөредилге черлеринде өөредилгезин чедипшириниң уламчылап турарар.

СЭКП-ниң XXI съездиниң төгүтүгү шийтерилери болгаш школаның амдыралы-биле харылаазын бижылаар дугайында Хооблу совет школаның мурунуга чаа-чаа соругаларын салып, калак аргаларын ажыткан. В. И. Ленинниң анык салгакчылары коммунисттик кижизилгезиниң дугайында өөредип школаларын эде тургузаар херекке удурулга болган. В. И. Ленин дүл-техниктиң өөредилгези, төрөөн дүл-техника өөренир национал школаларын организастаарынын кол принциптерин ажыдап кылган. Ол өөредилге-биле тыва башкылар ылаң чепесегенир ужураар.

Национал кадрларын хей сангы отрядын белеткөөн чорук Тывага культура революциязынын улау чедипшириниң бирөөн болур. Тыва улус бөдүрүткүн иштинде хей-хей башкыларын, омчилерин, инженерлерин, ужудукчуларын, чогаалчыларын, кезде ажыл-агыйның тускай эртемчилерин илди үндүргөн. И. Кызыл-оол, А. Куцаа, Ю. Аранчын олар эртемнер кандидаттары болганар. Төгүтүч В. Очур, дүл эртемчилери Д. Монгуш, Ш. Сат, чогаал ажыдагачы А. Калзаң болгаш эскелер-даа чорук үеде диссертация камтаалар. Уагерлер чугаалаарга, тывалар ам эртемнериң бедиктеринге, көдүрүп эгелеш болгаш тыва эртемденер мунакчы совет эртемни хөгжүдүсүн боттарынын салымышкынын кирер дээринге чыңагып турбас.

Совет Тывада культуру-чырымышкын албан черлериниң четкини чыл турум калырып турар. 1960 чылда областа 378 культура албан черлери ажыдап турар, оң иштинде 126 клубтар болгаш культура бажынары, 110 библиотекалар бар. Олар совет культураны болгаш бөдүрүлгенин мунакчыларынын дүржүлгаларын негиздеринге партия организастаарынын дайныр черлери болуп турарлар. Кино Тываның чоннуң ортузунга — уран чүдүдү эң массалыг хевирлериниң бирөөн болуп турар. Бөдүрү чорук киноларын чүгө культура бажынарында болгаш клубтарда эвес, фермаларда, бригадаларда база көргүзүп турар.

Ам хөгжүм-шин театры кылдыр эде организастатынган тыва театр чөбүр ажыг чылдарын дүргүзүп ажыдап келген. Оң коллективинге РСФСР-ниң алдарлыг артист Муи-дук Кара-кыс болгаш артистер Сер-гийбаа, Көк-оол дөш шыкшак мергежилдигер өсүп үнгөн. Улау Ленинниң өвүр-хевирин көргүсөө «Бөдүрү кижик», «Кремльдин курааны тывалар» деп шийлери үндүргөн чорук театрын чүдүдүсүн херек-чизи болур.

Политиктиң болгаш эртем билгелер негиздериниң иштинде Тыва салгыры чоннуң ортузунга кижизилгеге ажылып чорудуп турар. Оң үрөөлүндө 1300 кезигүүрүн хар-ра туттуган. 1959 чылдын дүргү-зүндө олар 7 муң ажыг лекцияларын номчаван.

Чеди чылда школаларың, культу-ра-чырымышкын албан черле-ринин, ном үндүрер чериниң, тус-кай ортумак өөредилге черлериниң улау өзүшкүнигү болуру көрдүнүп турар. Коммунизм тургузушкунуң калбарынын үезинде совет культу-раның активчи ролю бедир, а ажыгач чоннуң коммунисттик кижизилгези бирги элчегиниң айтымыш-кы болур. В. И. Ленинниң айтык-кан орту-биле чоруп ора, совет улус, ол шыкшак Тываның ажыл-ишчилери—экономиканың болгаш культу-раның хөгжүдүсүн дээш, коммунизм-ниң материал-техниктиң базанын тургузаар дээш кызыкмаккай демисе-жик турарлар.

Н. СЕРДЮКОВ.

МАЛ АЖЫЛЫНДА КОММУНИСТЕР

СЭКП ТК-ның декабрь Пленуму-нун шийтерилерин боттандырыш-саан, «УТКА 25 чылы» совхозтун дирекциязы болгаш партия орга-низациязы малдың кыштагалаш-кынын организастыг эртереринче бөдүрүп кичээнегенин элөөн күштел-дирген. Амгы үеде совхозтун хой ма-лы өң бир кезек одаларда менди кыштап турар. Кадарчы бригада бү-рүзүндө 800—1200 баш хойну бижы-галап тургускан. Кыштагаларда хойнуң чангыс аай хевирлиг дегем, чырык кажалары-биле хандырт-тынган. Бүгү төрүү хойларны ажи-шынарлыг сиген, силос, тараа чар-базы, балык сөөгүнүң даламы дээш өске-даа концентраттыг чөмөр-биле түзүктел чок чөмөрип турар.

Кадарчы бригадаларың улау хой-жуларында дуржулгалыг коммуни-стер эштер Доржу, Балажык, Эвен-оол, Найдан-оол олар ажыдап тур-рларар. Малдың түлүк одалашкы-нын үезинде кыштагалар бүрүзү-ндө сакманниктер бригадаларыңа эш-тер Торай, Чодал-оол, Кызылмай, Лама, Дамбраң оларын партия орга-низациязы бижылап тургускан.

Совхозтун кол мал өмчизи Пона-рия, кол зоотехник Шершинева, вет-техниктер Хворова, Мыйдокпаа олар хойнуң түлүк одалашкынын эгел-дериниң мурунуга-ла кадрларын-ның болгаш сакманниктериниң семя-нарларын бригадалар айымы-биле чыныгылашса, зооветеринариянык бөдүрүп хемчегелерин дугайында лек-цияларын оларга номчуп келгенер. Мал ажылының тускай эртемчилер-инге чик автоматшанын дирекция бижылап берген. Олар кыштагалар-ын үргүчү өргип, кадрлар-биле дүл-хүн чок кады ажыдап турар апарганар. Төрүдө пунктуларында аптеканын организастап тургуску-лаан. Чаш хураганнарын организ-мин бажыктырары-биле күштүгү өм-перни оларга саккырттып турар.

Хойжуларын чуртталга бажына-рын, оларын тускай идик-хевин ажи хандырып берген, Совхозтун сан ажыдакчылары малчынарнын ша-лыннин бригадалар төптөринге чедир-геш, тышып турарлар. Көдөкөөп кыштагаларда дерги садмын тургус-кулаан, хергелелдиң чугула аш-чөк болгаш үлетпүр барынарын оларга үзүктел чокка чедирип турар.

Партиянын агитас-массалыг ажы-лын күштелдирер соруга-биле төп ферманың малчынар бригадаларын-да партбөлүктү тургускан, оң ажы-лын хойжу коммунист эш Эвен-оол удуруп турар. Инда агитаторлар эштер Даныз-Белек, Шершинева, Найдан-оол, Хворова, Повария, Хор-лу-оол, Намчан-оол олар чон орту-зунга лекциялар, солуннар номчу-лаазы, беседаларын үргүчү чорудуп турар.

Хойнуң херели Чөөн чүктен чаа-ла көдүрүп үнүп орган. Даң халазынын ыржымы. Хоорайнын чурттакчылары чагай болгаш дыш үйгүзүп уламчылавышкан. Почтачылар бригадир Анто-нина Гаркина ажыдаар черинче асфальтлыг ортупаң далаз-жып бар чыккан. Шагың согуңу алды шапка 5 минута четпейн турда, Антонина солун-журнал экспедициязынын экинчиге кире берген. Типографияга чаа паралаан, бу-дуу безин чыттаптып турар обла-стык болгаш төп солуннарын стодлар кырында оваалыг чымп кадан, а экспедитор Екатерина Земцова, шарыкчы Зинаида Ми-хайлова олар халазтарын келип алган, чаа почтаны эмгелеп тур-ган.

Келген. Малчынарның ай санын-да чыгыр тускай хуңуң доктааткан. Оларга социалисттик хулаалгелерин түннелин чугаалажып, тилежчилерге шийчир кызыл тукчуштарын тышып турар. Социалисттик Күш-ажылдык Маадыры эш Лопсаңчатын ажылының дуржулгалыг хойжулар бөдүрүнү хуңуңде дегеренгей чуга-алажып көргөн болгаш оң үлгелери-биле бедикте хулаалгелерин алган-нар. Чижээ, төрүү 100 хойга овалаштыр эркен чылын 129 хура-ган өстүргөн Хавакыч бо чылын 140 хураганын, Д. Доржу 150 хура-ганын алырын хулаалгелер. Бо ху-нге чедир олар чаш мады бүрүн кам-галап алган. Эш Доржу партия орга-низациязынын далгазы-биле анык хойжу Агарбаага база дузалап кел-ген.

Социалисттик чарыштың март айда үндүргөн түннелинге бирги черин 800 хойнуң хураганын менди алган эш Н. Доржу эзлөөн. Ам төрүү 400 хойларынның хураганын бүрүн алы-рын ол хулаалган. Инда сакманник, хоочун коммунист, херөөжөн эш Ла-мань база демдегелер херек. Ол дү-не төрүдө пуйгүзүңга чаш хураган хулаал алыр чугула ажыдап хары-лап турар. Амга чедир 800 хураган-ын ол доруктурган.

Партбөро кезигүүр эш Даныз-Бе-лек хой ажылын хөгжүдөр херекке бөдүрүп идеянын онза өлөртөөн. Эртен чылын нарын дүштү хойлар-ын аңгылап үезинге болгаш хойнуң үрөөлүн таарыштырырга ол эки киришкен. Хойнуң тарым боозады-газын чыл бүрүдө бөдү чорудуп тур-рар. Ол ажыдап шин организаста-анын түннелинде хойлар план баурап төрүүр апарган. Эш Даныз-Белек ам беш чүс ажыг кошкар ху-лаал алган, кадрчы бригаданын ажылын башкарып турар. Ол брига-да Чита областың хойжуларынның үлгелери-биле кылган чагай кажазы-нын көдүрүшүшөөн, олар участокта-рын үргүчү солуң, удавас эгелээр тарым боозадыга бетинде кошкар-ларын семиртир дээш бүгү күжүн салып турар.

Устүдө чамдык чедипшинер-биле кады малчынарнын мурунуга улау соругаларың ам-даа ший-чилдиртишкөөн демдегелер чугула. Моон ийи оолдар дык хей сангы хойнуң чаш төлүн бүрүн камгалап алырын хандыраар, хойнуң чылда ийи катла оолдар чоруп чедип алыр, дүк кырылаазы организастыг эртер-гер, чеди чылдык ийиги чымында хойжуларын алган хулаалгелерин чедипширини күсөдир дээш малчы-нарнын ортузунга масса-политиктиг ажыдап улам-на күштелдирер ужу-рул бис.

О. ШИРИНДИВИ, Совхозта партком секретары.

Ажыктыг семинар

Чоокта чаа Тожу районун кезде Советтериниң даргаларының болгаш секретарларының 4 хонук семина-ры болуп эркен. Семинарга рязан-чыларның мунакчы дуржулгалыг өөренип, негиздериниң болгаш соци-алисттик чарышты улам калбар-тырынын, Советтериниң ажыл-агый, организас-массалыг ажыл-чорудула-зын экинчилериниң айтырылганын өөренип эркен.

Оң-биле кады, семинарнык кир-жикчилери колхозтарын мал фер-маларына, школарына, клуб-тарына, библиотекаларына барып, ол черлерин ажылы-биле таныш-тышаан, инда четпестерин ол-ла че-ринге өлөрдөп, ол четпестерин чай-ладыр талаа-биле боттарынын өр-тектиг саналдарын берип чораанар. Илангыя Ийниң 7 чыл школанын ажылында улау четпестер барын се-минарнык киржикчилери өлөрдөп, школа директору эш Шальминниң таламыдан ажылыга харысалга чогуң шийгишүгүмчүдөп, ажылын акжидеринге утланган саналдар аңаа бергенер.

Райлетпүр комбинатынын дирек-тору эш Чистяков семинарнык кир-жикчилеринге комбинаттың ажылын таныштырып, электростанцияны, пи-лораманы, газаныр станоктарын, дараазында мастерскаяны көргүзүп, инда мунакчыларынның ажылын дуржулгалы-биле таныштырган.

Семинарнык түннел ажылын Азас кезде Советке эртерген болгаш об-ластык кезде Советтериниң соци-алисттик чарыштын түннелдериниң дугайында партия райкомунуң се-кретары эш С. Бада илтеке кыл-ган. 1959 чылдың ийиги чарыш-нык областың кезде Советтериниң социалисттик чарышын Азас кезде Совет үш дугаар черин эзлөөн бол-гаш 1000 рубльдин акша шаңгалын алган. Ичанган ол кезде Советтиң даргазы эш Совайбанга болгаш се-кретары эш Лопсанга акша шаңгал-дарын тывыскан. Ий кезде Совет Азас кезде Советти социалисттик чарышка кыйгыраш, алган хулаалгел-ерин база таныштырган.

Кезде Советтериниң ажыл-чоруду-лазынын талламы-биле дуржулга со-лукунун аңаа кылым, рязанчы-ларын дуржулгаларын улам-на да-нышы-биле өөренип ажыдаарын се-минарнык киржикчилери хулаалгел-нер.

И. ДАРЫЙГИ, К. ШОКШУКПАН.

Почтачылар болгаш чагыкчылар

Хуңуң херели Чөөн чүктен чаа-ла көдүрүп үнүп орган. Даң халазынын ыржымы. Хоорайнын чурттакчылары чагай болгаш дыш үйгүзүп уламчылавышкан. Почтачылар бригадир Анто-нина Гаркина ажыдаар черинче асфальтлыг ортупаң далаз-жып бар чыккан. Шагың согуңу алды шапка 5 минута четпейн турда, Антонина солун-журнал экспедициязынын экинчиге кире берген. Типографияга чаа паралаан, бу-дуу безин чыттаптып турар обла-стык болгаш төп солуннарын стодлар кырында оваалыг чымп кадан, а экспедитор Екатерина Земцова, шарыкчы Зинаида Ми-хайлова олар халазтарын келип алган, чаа почтаны эмгелеп тур-ган.

— Экин, өнүктөр! Солун чүү бар-дыр—деп Антонина Гаркина айтырган.

— Чүү чок дээр сен, бистини Никита Сергеевич бүгү Францияны беш хонук иштинде дескандир чораш, катап Парижде чедип келген-дир—деп, Екатерина Зем-цова хуламуруп харылаан.

Өнүктөр солундарда фото-чу-руктары улау соңуурга-биле көрө бергенер. Оларнын арын-нарын хевирин, сеткил-салгы-жынын ийни байдалын даштын-дан көргө, өөрүшкү долуп турар хире.

Тываның муң-муң ажыл-ишчи-лери сөөлүгү мердезерин, болуш-куннарын паралагандан дүргөн-не көөрүн четтикпейи манап турар. Коммунист Антонина Гаркина салааларынын чаңчыл апарган шийчешкини-биле чаа солуннары «Талы», «Тоора-Хем», «Эр-зин»... дээш көзөнеткерге үлөп салып эгелей берген. Чарлык шак болганда солуннар болгаш жур-налдар бүгү областе таралдыры-га белең. Удаваанда бүгү почта-ны «Харылаа» деп бижиктиң автомашинага чүдүрүп доозушкан.

— Дүргөн, саадавын көр — деп бригадириниң үнү дыңгалган. Чолаачы Иван Бычков кыска сугады бергеш, херим иштинден үнөш, аэропортче халкан. Чүгө иччаарда хоорайнын кудумчула-рына ийи-чагыш кижилер кест-үп эгелей берген ол.

Аэропортта харылаа салгыры-нын ажыдакчылары Владимир Чернов болгаш Николай Нак олар машинадан почтаны хулаал алы-ры билек-ле чөлаачы Николай Бычков дедир чорупкан. Бычков хоорайнын харылаа салгырына почта-оннар келтизе чедир чаа почтаны сөөртүп четтигер ужу-рул.

Механиктер самолеттарнын моторларын, эң чугула механизм-нерин дынааш, ыраккы рейсче уруп үзеринге белеткөөн соонда, база-ла улау ажыл хайныгып үнер. Ийи чылынын самолеттун хуңуңу агаарга бөртүрүп тыры-кыны чурушкан, чоорту көдүрүп үнүшкен. Самолеттар шак иччаар областың эң ырак булуңнарыче почтаны дажылап турар. Агаарже көдүрүп үнөш само-лет 40 минута болганда Тожу районун төвүнге хонупкан. Аэ-родромдун дестик шалуге Тоора-Хем суурда харылаа контрола-зын ажыдакчызы Владимир Пас-тухов самолеттан почтаны хулаал алаш, контрорга өккелген.

— Самолет уккуп өрте берди, удавас почта келир эвеспе—деп, колхозчу Салчак Доржу болуңу кадайыңа чугаалаан.

— Чугааң үргүчү-ле солун, сеткүүзү болза дээр, удавас эр-темден апаар эвес сен бе?—деп чугаалааш, оң кадайы пашта хайрылар дей берген шай аңааче ыш салып олдурган.

— Ам канчаар, иччаар чагыч-га бергеним ол-дур, шынап-ла хейну билип албай канчаар, со-лун номчууру—чем чыри-биле демей чугула болгай-ла.

Доржунун чугаалап органы-ла шын. Ур-лаа болбанда, ол шай ижиң ораар аразында, сумказында долдуур чаа солуннар, журналдар суң алган почтачы бажынын экинчи соктааш, кирип келген.

— Экин... Бүгүн төп солуннар база келген, силерде «Правда» ийикке дээш, почтачы солуну үштүп бербишаан:—А бо солун-нарын хойжу Серенге дүргөн дамчыдып көрүңер—деп дилээш, дараазында бажыңче чорупкан.

— Көрес бе, Никита Сергее-вич Францида дээш-дир, ол-ла болгай, оңу безин билип алдым, бээр олур, номчуулу— деп, Доржу кадайың кыйгырган. Олар оңу номчаш, таймынын херээ тилеп турар деп күзелди өлөрдөп, улам өөрүшкүгү чугаалаш-каныр.

Совет болгаш француз найма-рады бижылап, тайбың херээ дээш ССРЭ-ниң Министрлер Че-вүзелениң Даргазы Н. С. Хру-шевтиң Францияга чоранын бистиниң ажыл-ишчилерине ыч-чаар танымың, оңу өөрүшкү-биле деткип турарлар.

Е. МЕРКУШИН, Кызыл—Тоора-Хем.

Чоокта чаа Тыва областың партия райкомнарынның бирги секретарылары Красноярск крайнык Минусинск, Шүшеское районнарынның болгаш Хакас автономуг областың мунакчы ажыл-агыйларына чораш үезинде В. И. Ленинниң шөлүлге эртерип турган чери—Шүшеское база чорааннар. Чурукта: партия райкомнарынның секретарылары В. И. Ленинниң бажы-музейиниң бир өрөөлинде. Фото Ф. Васильевтиң.

Эң улул дензилиг эдеринчинин Черни долгандыр он муң дескингени

Черни кылмаал үшкү совет эдеринчин апрелин 4-те бөмбүр-зекти долгандыр болуун он муң дескиннин кылган. Ол болууш-куну дугайында тайлыбырды кылырын эртенденерден СЭТА-нын корреспонденттан дилээн. Техниктер эртеринин доктору профессор Г. И. Петровскийн аңа харылап чугаалаан:

Ушкү совет эдеринчи дөргө бөдүнү дензилин аарыны талазы-биле мынчага чедир аштырып көрбөз, октаргай делеминин лабораториязы болуп турар, ол лаборатория октаргайны делеминге 1960 чылдың апрель 4-ке чедир ужулуп чоруп турганын үе-энде автоматчык радио харылаанын дузазы-биле Черне эртен талазы-биле медээлерин үзүткө чокка берип келген. Мында база бир оңа чүве чүл дөргө, эдеринчинин радиостанциязы оң бөдүнү таарыштыр тургусканы болгаш хун чымын одалга кылдыр амылгап турар батареалар-биле ову хандырганы болур. Мындыр арга-биле Октаргай энергияны четир үндөшкө амылгап болуру практика кырында бузуреттинген. Октаргай делеминде бар турар энергияны амылгапта кирери бир-ле дугаар ботандыр-тынган. Мынчангаш, октаргайны делемин практиктик сорулга-ларга «ажыглаарынче» кижип кирипкен деп ам маргылаа чокка чугаалап болур. Октаргайны делеминде хун чымын одалга болу-руп амылдаар электростанция болгаш черде бирги совет атом-нуг электростанция—60 дөргө бүгү кижип төрөлтөнгөн чагай чоруп дөш энергетиканын көңүлдөндө төөгү талазы-биле кай-гамчык уулг чүддөр болур-дур. Бо ийи чедирининин дөмөй-дештирп көргө, муракчы совет эртерини делешилелг болгаш тайбын мөү-шынары оңа тодарагы-биле делегеттинип кедир.

Ушкү совет эдеринчинин дузазы-биле чоруткулан шынчыл хемчөөшкүннөр болза чер атмосферанын эң-не бедик кызытарын тургузууну черде боттук оңа чүддөрин илердир арганы берген. Мында болза хунуң байдалындан хамааржыр хей аныч чүддөр болуптур. Чжээлөргө, чер атмосферанын хун чымын турар талазы кончуг ырак бедиктеринде, черин чырат-тырмай турар кезээндөндөндө бедарага, сырый болуп турар бол-гаш бедик широтага турар райондарын (Арктика болгаш Антарк-тика) атмосферанын үстү кызытарында сырый база температу-разы хунуң иделпейлг байдалындан боттуу-биле хамааржыр ту-рар билдинип доктааттынган.

Ол фактылар бүгү чер бөмбүрээниң метеорологиямыга уулг рольду ойноп турар, ылангыя агаар бойдустан байдалын үр үе-ве улам ырады билгип ап турарын улам ылай ылавылаарына база ажыктеринге уулг рольду ойнар.

Физика-математика эртерининин доктору профессор В. В. Доб-ропавовуң чугаалааны:

Черни үшкү кылмаал совет эдеринчин бистин бөмбүрээвсти долгандыр он муң дескиннин кылган деп бо кайгамчыкты барымдааны совет улус Төрөн чуртууну эртеми дөш чоргаралдын сеткили-биле демделген турар. Ийи чыл бурунгаар — 1958 чыл-дың май 15-тен эгелеп Черни долгандыр болуун алдарыг ужу-душкунуң дургузуна үшкү совет эдеринчи бойдус дугайында хей-хей чаа үедег медээлер-биле эртерин байыткан.

Эдеринчинин оруу черден уулг бедикке турганын ачымды (эдеринчинин Черни кырындан баштайгы четкен бедни 1880 кило-метр турган) эдеринчеде аппараттар болза чер атмосферанын эң-не бедик кызытарын болгаш бөмбүрэктер аразында делем-нин оң-биле кызыгаралжыр турар зоналарын шынчыл ажыл-дарын чорудар арганы берген. Эдеринчинин ужулар болгаш аэро-динамика талазы-биле шынары мырыңай эки болган, мынчангаш эдеринчинин ужулуп чоруп турарын хуусаазы теория талазы-биле баштайгы саналгалардан ажа берген болуп турар.

Эдеринчинин ужулуп чоруп турарын хайгаараанын түнөөлө-ри, оң оруунуң эскерилгелерин өөренип көөрү, ылангыя бо хай-гаарал-биле өөренип көрүүшкүнү эдеринчи чер атмосферанын дыгылач кызытарын кирип келген үезинде чорудары болза Чер-нин соода черге эң чок болур келир үедеги эдеринчилеринин орунтарын саналга кылырганы оранжик чугула болур. Чүл дөргө, эдеринчилер чер атмосферанын дыгылач кызытарын кирип келгенде өртеншиккенден болгаш үренишиккенден камгалат-тынган турар ужурут. Мынчага Черне дедир эң көп турар эдеринчилерин тургузар чорук бөмбүрөктер аразында ужулуга-ны хөгжүдеринге эргежок чугула.

(СЭТА).

ССРЭ-нин Даштыкы херектер министрствозунда

Шаанда Төрөн чуртундан эскерилгени дөш үр хуусаада кара бажың-га хоруттарын чоран болгаш ведерел-биле хосталган, амы үеде Пермь областың Солкамск районунда кайи комбинадының ажыкчы-нар хандырганын килдинини конторазында ажылдап турар, ССРЭ-нин хамаатым И. И. Гоппеге ГФР-ниң Москва элчин черинин гитле-ри шанды чорутканы-биле холбаштыр ССРЭ-ниң ДХМ-ниң нотааны ССРЭ-нин Даштыкы херектер министриниң оралакчызы Г. М. Пущкин ГФР-ниң элчини Г. Крольга апрель 2-де тызаскан.

Чагаанын хавында баскан таңмадан көргө, фашисттик кас демектиг медальды болгаш шаннал шынжылгазын элчин чери ГФР-ниң ДХМ-ден алганы илерээн деп нотада айттынган.

Кандыр-даа чуртка кайы-даа элчин черлериниң барымдаалар көөрү эң бөдүн негеделерин — турар чуртувун коойлуларын болгаш чачыл-дарын хүндүткөрин, оң иштики херектеринге холгаарлаанын, а ол ышкаш чурттуң уластарын дорамчылаан үүлөдишкенини болду-рбаан ГФР-ниң Москва элчин чери барымдаалар көрбөзүн нотада айт-кан. Күчүлөшкениниң, араатанжы болгаш үтөгөчү чоруттарын дөмдө— фашисттик кас демектиг чугаа кеври бөзүн совет кижилерге болгаш харын-даа делегейде ак-сеткилдиг бүгү кижилерге кайи хире килеңөөш-кини болдулар дээрин ГФР-ниң элчин чери билбес турган деп чугаалап болбас.

Нотада айтканы болза, ССРЭ-ниң хамаатым кижиге ГФР-ниң элчин черинин фашисттик медальды чорутканын чөгээлг үүлөдишкени деп санаар алаар. Оң-биле холбаштыр ССРЭ-ниң ДХМ элчин черинге улу-рланышкынын меделгеп, моон сонгаар мындыг чүддөрин кылбазын не-гээн. (СЭТА).

Н. С. Хрущевуң Францияга чораанын түнөөлөдөринин дугайында даштыкы парлагга

Совет чазактың баштыгынын Францияга аян-чорунуң чедирининин довулганын Чехословакияда ханы чүдүлүгүшүшү-биле ут-каан. Праганың «Праге» деп солун Н. С. Хрущевуң тайбынын эрге-ажым дөш база бир төөгүдү чоруткуну довулган деп бижээт. Ону бүгү делегей соугургалды-биле хайгаарап турган. Ол тиледел-лиг чоруткуну бистин чуртувунун соугуларын төвүңге турган.

Апрелин 3-те Париже дашты-гарын хун болганын ужурунда чүгө «Юманте-димаши» болгаш «Журнал де Димаши» деп ийи солунар үенен. Ол солунарың ийилдиринин эң-не көскү чер-леринде Н. С. Хрущевуң Францияга чоруп турганын дугайын парлаган. Совет-француз талааларың кады кылган меделгелери мында кол-за черин эвээлген. «Журнал де Ди-манш» солун оң дугайында меде-лелди мындыг уулг эргениң аздапта парлаган: «Хрушев Москваже дараалында түнөөлөдө-биле эң чар-ган: сазыг, эртем болгаш атомнуг энергия талазы-биле совет-француз талааларын солчушканын кыл-барынар». Уластар аразының харылаанын талазы-биле мэр-гылаалжы айтырыларын тайбын арга-биле шынчыл өөренип болгаш чөгөөлгөшкениниң дүжүренини айтырыларын дугайында дима-нда айткан черлерин ук солун овалап демделгезен. Совет Эвиле-лине Н. С. Хрущевуң чазанын президент де Гольг сеткил ханыш-кымы-биле хүлөөп алган деп ол солун демделгезен.

Америка, англи болгаш итали пар-лагалар Н. С. Хрущевуң Фран-цияга чораанын түнөөлөдөрүн ба-за делгеренгей-биле бижип турар.

киржилгези чокка болдунас кылы-ры компартия чедирининин ора-дажык турар» деп демделгезен. Ита-лияның демократтык парлагга ИКП-ның IX съездин демократия болгаш социализм дөш демселге бурунгаар «чаа шураскын» кыл-дыр үнелеп көргөн.

Мартиг эргезинде болган ИКП ТН-ның пленуму IX съездинин шин-тирлеринге даямшыаан, партианы организас болгаш идеология талазы-биле бажыдарын база бугуруге черлеринге оң ажылын экижидери-нин айтырыларын чугаалаан. Съездинин сөөлүнде компартия бөдүнүң ажы-чорудулаанын чаа-чаа чедирининин чедип алган деп пленумга демделгезен. Бо дугайын, ылангыя партия кижиге-риниң катан бүртүкөөр ажылды кам-панызын чоруп турганда бо чыл-ды февральдык иштинде 124 муң ажыг эштер партианың чаа билет-терин алган факт бугурун чуга-алап турар. Оларын аразында хей муң кижилер ИКП-ге чаа кир-генер болур. 1960 чылда бөдүнү хууулеңинин санын ийи миллион кижиге чедир сорулганы сал-ган ИКП-ның пленумунун партия IX съездинин шинтирлин партия мынчаар ботандырып турар.

Италияның коммунисттик парти-анын IX съездинин болза партианың массалык характерин хөгжүтүшүшөөн, оң бүгү ажы-чорудулаанын иде-лөкчидерин, ажыктын аңгының де-мелесинин — эрге-чарыгын чаа-лап аларын болгаш социалисттик инициатива тургузарын уулг эңис сорулаанын чедип ал шидар чуртта кара чатыг политиктиг күш кылдыр ову улам бажыдарын кыйгырган. Партияның ат-адырын болгаш салдарын эскен чоруп оң муң-нунда турар сорулгалары ол че-диринининин хууулең дээринге идегейди аңаа хандырып турар.

Г. ГОРШКОВ.

Олар ажылчыннар болган

Тежуңуң райулетпур комбина-дынын директору эш Чистяков бугуруге черинде муракчылар-нын болгаш мында өзүп алулар анык ажылчыннар дугайын чугаалаашаан:

— Бистин комбинадымыста өзүп олурар аныктар эвээш өзес болду ийи. ылангыя даа-раныла мастерскаяда. Би-

машина артында олурган тыва уругга кижип ортуу ажа берген намыг, узун сыныг өрус хе-рөөжөн кижип бир-де чүвени айыткан тур.

Ажылчыннар-биле меңдилеш-кеш, эш Чистяков: — Бистин Шураларымыс бо-ла болгай — дөш машинада дааранып орган уругун экин

— Бистин Шураларымыс өс-күстөр бажымын өскен-да бол-за бөжүк өзес, чазык чагай чу-гаакыр улуус чүвө. Оларны бис-тер боттарымыстың уругулары-выс-биле бир дөмөй чагып, сур-ган, карактап чорутур бис. А бис-тин мастерымыс Марла Виславе-на оларны артында-ла уругуларын деп адар болгай — деп, мыа ажылчыннарны эң улуу биске чугаалай-дыр.

Сут-Халге төрүтүнгөн Ондар болгаш Току чурттуң Ева Шура-ларын дашында-да өскүс. Олар Чербиде уругулар бажымын да-Шуру өскөнер. Кол Шура ча-турда-ла оң ада-иени өзүп кыл-ган. Чербинин уругулар бажымын-га дөрт хар эжин тургаш кел-ген. Ондар Шураның байдалы база-ла индиги...

Улетпур комбинадында келген анык уругулары коллективте кижигунери эң-не чымын-биле хүлөөп алган, оларын амыл-дал-чурталгаанын таарымы-лыг байламы тургускан. Ами-нистрация чер-биле партия, профвилер организациалары сү-мөлөшкөш, уругуларга бүрүн хе-рекселдиг орун, дөжөктү үндү-рүп, бир өрөөлү тускайлап бер-ген. Кылжн олар ышкы бажы-ла халаска өөрүтүп берип турар. Мынчангаш ол ийи убагык бол-ган уругулар өскөлдөрн тулак чок; арыг, силг чурттан өрөөр.

Шураларын бугуруге талазы-биле көргүзүлери база-ла эки. Олар ам дээринде өөр-енишилдеп амылдап турараар. Мынчаажок мастер Марла Ва-силевна Шерпанина хепти бажы-нын, дааранын болгаш шы-имыларын канчаар тыварин оларга эки өрөткен. Олар ам удаас дааранышкын тускай раздарын дужарына белеткенип турараар.

Райулетпур комбинадынын кел-ди үедеги бедик билдиги ажыл-чыннары болурун боттарын бел-леткеп турар анык уругуларын чагай амылдал, ажылын көр-гөш, Коммунисттик партианын болгаш совет чазактын кижип ду-гайында хун бугуруге санын са-лышкынына кым-даа канчал сеткил ханып, өөрүп четтирбес боор.

Даараныла мастерскаяның үнүп чыдырышта, директор уругуларга мындыг чагымы бер-ди:

— Көрдүнер бе, утуптар час-кан-дыр мен. Эрткен күзүң амыда чаа келген болгаш өөр-дөгенер база уулаген болгай. Бо күстен эгелеп чеди класска элчө-но кирер силер. Амылаантан өөрөдөгө херегелер оң, кы-дыраажынар четчелеп турунар. Өөрөдөгө бөдүм хынаар өзес мен бе.

С. МААДЫ.
Фото автору.

Чуртка: комбинадының анык ажылчыннары А. Кол биле (сола-гай талазында) А. Ооржактын амылдап олурарлары.

да бистин Шураларымыс-биле ба-рымшак, бирөөзи бо тур дөш ышкаш, өске сталдуң артында олурган ач арынныг бичекте кы-чынар болгаш бистин коллек-тивтин уругуларын санаттырып турар уулс болгай — деп кагды.

Комбинадың даараныла мас-терскаянын чырык эрөөнде он-шаа ажылчыннар тус-тузун дааранган, өрөөлүн бир талазы-мын бугуруга делегет сонга ча-гында тургузу каан даараныр

Эмнер өртээниң чийгээни

Совет кижилериниң кадыкшылы дөш партия болгаш чазык канчаар даа аажок уулг санын, бо талазы-биле уулг хемчегерин ап чоруп турар. Оң бир тодартыг херечин болза бо чылдың апрель 1-ден эгелеп чонун кадыкшылыга эргежок чугула херегелдиг эмнерин өр-төн чийгеткени болур. Витаминерин болгаш өске-даа бүгү эмнерин өр-төө ортума-биле 14 хун чийгезен. Чамдык эмнерин болгаш витамин-нерин өртөө 50—70 хууларга чийгезен.

Ылангыя аарыларын эмнеринге эмчилерин сүмелен турары чонун калбак херегелдиг эмнерин өртөөнө дыка уулг чийгедө болуулаан. Бо талазы-биле моон аздапта чамдык эмнерин чийгелдери көргүзөгө.

Биомининин бир чижек хемчөөлүн өртөө 12 рубль 05 көпөк тур-ган болза ам 4 рубль 60 көпөк, 500 муң единчалыг бир биче шилчиге пенциллинин өртөө 2 рубль 15 көпөк турганын 1 рубль 10 көпөк кылдыр чийгезен. Террамидинин бир чижек хемчөөлүн өртөө 14 рубль 14 көпөк турган болза ам 5 рубль 80 көпөк апарган. Театри-клидинин бир чижек хемчөөлүн өртөө 12 рубль 23 көпөк турган болза ам 5 рубль 60 көпөк. Бир биче шилчиге фурацилинин өртөө 80 рубль 25 көпөк турган болза ам 12 рубль 75 көпөк болган. Чиче шилчиге ишти, 10 дугаарыг, 0,5 сульфадимизин 6 рубль. 10 көпөк турганын 3 рубль 10 көпөк кылдыр чийгезен. База-ла ол хир хемчөөлүг, 10 дугаарыг, 0,5 синтомицин 7 рубль 60 көпөктен 5 рубль 10 көпөк болган. Витамин СВ1 10 рубль 67 көпөк турганын 5 рубль 18 көпөк, витамин С 4 рубль 63 көпөк турганын 2 рубль 20 көпөк, витамин В1 9 рубль турганын 4 рубль 51 көпөк, витамин В12 — 2 рубль 78 көпөк турганын ам 1 рубль 76 көпөк кылдыр тус-тузуна чийгезен. Моон-даа өске хей саныг эмнер даа чижек өр-төргө кылдыр чийгезен.

З. ИВАНОВА,

Тыва областың аптега эргелелин эргелекчини.

Редактор Н. С. ШОЙГУ.

Итали коммунистер демократия болгаш социализм дөш демиселде

(Эгези. 3-нү арында).

чуртун демократтыг чазартылгазын-га шинтирлгип күштер болза, ажыл-чын аныг база ажылчы массалар болуп турар болгаш болуп артар-даа деп сөздө шийин демделгезен.

Италияның коммунистер болгаш социалисттик ийи ажылчы партиязы-ларын кады ажылдажылганын дугайында айтырыкче сөздө уулг кижиге ийи салган. Италияның социалисттик партиязынын амыг удур-тулгазы чүгө профилелдерин, чам-дык массалык организациаларын бол-гаш чер-черин муниципалдыг ор-ганнарын удуртурунга коммунистер биле чатыг хей хөдөлүшкенине кады ажылдажылга-биле кызыгарал-жыры орадажын турар. Эрге-чарыганы демократтыг бөү-биле чаалп аларын дугайында кол ай-тырыгы ийи ажылчы партиязы-нын аразында үндөзүн ылагалар турбай турда-ла итали реакция, хам-чыктың мурунда христиан демо-краттарың чазыкчы партиязы-ныг, удуртулгазы социалист биле коммунистерин аразында өжөнө-жишкенин өскүдөрин чүдү бурар арга-биле орадажып турар. «Проле-тарж интернационализмин утка шынарың дугайында, социалист инициатива тургузарын аргалары-ның дугайында болгаш ажыктын аңгыны политиктиг эрге-чарыганын хүлөөп ал болур хевиринин дугайында айтырыг талазы-биле ол ийи партиязынын аразында ылгал-дар болгаш чарыкшынар бот-боттары бичилерин шактык болуп шыдавас» деп ИКП-ның IX съез-динин темиртеринде демделгеп ту-рар. ИКП-ның IX съездин Италия-нын ажылчын шимчөөшкенин чагы-ыс ийи салаңган ийи ажыл-чын партиязынын политиктиг кады

ажылдажылганын катан тургузары-ның болгаш калбарынын эргежок чугулаанын дугайын демделгезен.

IX съездинин тодартканы оруу болза тайбың болгаш демократтык орук болур, ол сруктап компартия социализмге баар, «ол орукту фа-шизмге болгаш гитлеризмге эжелдеп үдүр хосталгалыг дайынның үрө-түңгө болур Италияның республи-кавчы конституцияны айткан».

Оң-биле кады компартия болза, социализмге улуш күштер устуңгү демократтыг күзел-соруун тайбын бай-дал-биле хүлөөп алыр деп магады-лап болбас дээрин демделген турар. Реакциянык күчүлөр чорукче ка-дыг-да орадажылкыны демократ-тык ийи нуруун талазындан чо-гуур өйтүр шавышкына таварыш-кан турар.

Партияны организас болгаш идео-логия талазы-биле бажыдарын айтырыларын сөөдөгө калбаа-биле чугаалажып көргөн. Оң-биле кады политиктиг сөрөмчелдиг болурун база коммунистер болгаш ажылчын шимчөөшкенин ревизионизмин болгаш реформизмин кандыг-да илерөөшкенин-биле шинтирлгеп демселерин эргежок чугулазын демделгезен. Ревизионизмге уду демселди итали коммунистер муру-нуңга бөдарага сектанствоно ажыг эртери-биле улам сырый холбашты-рып турарлар; ол дөргө—IX съез-динин ажылдап кылганы политик-тиг шугум дөш чатыг хей демсел-ди ийи талазы болур. Съездинин шинтирлинин иштики политиктиг планында христиан демократтарын политиктиг монополизин шинтир-лип узуткаарын чугулазын айттып турар.

ИКП-ның съездинин ажылы эге-лден төвүзүңге чедир делегейин

РЕДАКЦИЈАНЫҢ АДРЕЗИ: Кызыл, Шетиникин кулумчузу, бажын № 3. ТЕЛЕФОННАРЫ: редакторун 24-63, редакторун оралакчынын 35-24, партиязы амыдырал болгаш пропаганда килдистеринин 23-54, харысагалыг секретарынын 17-13, кидөө ажыл-агый килдистеринин 22-64, иштики информация килдистеринин 21-47, совет тургузу, улетпур болгаш транспорт килдистеринин 23-35, чагаа килдистеринин 21-27, культура болгаш амыдырал килдистеринин 25-38, бухгалтерияны 31-75, корректорун 20-60.

Чыгы № 977. Культура эргелелин типогрфиясы.

ТС—00129.

КИНОБАТРАЛГА

Бугу

«ВЛКСМ-нин 30 чылы» (уулг зал-га): «Иванна»—12, 2.15, 4.15, 6.15, 8.15, 10.10 шактарда (ынычага 8.15 шактыныг сезимин узуу болур, аяла «А. И. Микон Мексикада» деп кинону немес көргүзөр).

«ВЛКСМ-нин 30 чылы» (биче зал-га): «Чаа өрмөк» («К новому бр-егу»)—3, 5, 7, 9 шактарда.

«Каа-Хем»: «Партизан отчужа-ры» («Партизанск искра») — 11.15, 1.15, 3.15 шактарда; «Солад хепти» («Б солдатском мунире») — 5.15, 7.15, 9.15 шактарда.

«Восток»: «Ногоан тер» («Зеленый фургон») — 1.15, 3.15, 5.15, 7.15, 9.15 шактарда.

Аңчыларга дыныдыг

Оскүүсүкөмуң бо чылдын ап релдиди 4-теги № 55 анычымын нын суугар Тыва областың де вискиренин спортчу адыр ажыл-агый черлеринге сут кушта рын (чугаа эрерин) чазын алаар рын апрель 24-тын май 3-ке чедир чурдар. Анычымын эки-түрү инициалдеринин пубикаларын суугар, а Току районуң колхоз тарымы болгаш Каа-Хем район-нун «Тере-Хөл» колхозуна кол-хозчуларың райүүсүкөмуңниң айткышыны суугар алаар рын чөптөрүн.

Оң-биле болза сут куштарын ужуң чөрдө каалп болгаш бугу-гаш арга куштарын бо чазын алаары чорутур.

Бир анычымын хүнде өдүрөр нормазы 6 башта эвээш эңес аны-бүрү уксанын эр өдүрөк-кери болгаш 1 вас. Устүнде аныг-кери районныг колхозчулары-дын (аңчыларын) амыда аң-наар кижилер мыналы аныкыр билеттиг болур уж руг.

Аңчыларын болгаш бажычыларын эки-түрү инициалы. Куранымыр инспекциямы.

«ШЫН» СОЛУНУҢ 1960 ЧЫЛДЫҢ ИЙГИ ЧАРТЫНЫҢ АЖЫЛДАШ ЧОРУП ТУРАТ

«ШЫН» солуну чагылып аларының өртөө:

6 айда 30 рубль.
3 айда 15 рубль.

Чагылганы харылаанын бүгү конторалары, салбарлары бол-гаш бугуругелерге, организациаларга, колхозтарга, совхозтарга хей-ини талаалары хүлөөп алыр.

Номчукчулар, «ШЫН» солуну бо чылдын ийги чартында чагыды алыр!

СОЮЗ ПЕЧАТЬ.